
Pertti Alasuutari (1995): *Researching Culture: Qualitative Method and Cultural Studies*. SAGE, London. 208 s.

Pertti Alasuutarin teos *Laadullinen tutkimus* on pääty-
nyt sitten ensimmäisen (Vastapaino, Tampere 1993) ja
toisen korjatun painoksen (1994) kautta englanninkie-
liseen painokseen nimeltä *Researching Culture: Qua-
litative Method and Cultural Studies* (Sage 1995).
Teoksen rakenne ja sen sisältö eivät ole eri painosten
myötä juurikaan muuttuneet, olkoonkin, että tekstiä on
paikoitellen täydennetty ja lähdekirjallisuutta monipuol-
listettu. Alasuutarin teos on 1990-luvun johtava koti-
mainen laadullisia menetelmiä tarkasteleva yleisteos,
jota käytetään laajasti oppikirjana. Runsaan esimerk-
kiaineistonsa ansiosta teos on kiitettävän havainnolli-
nen, vaikkakin monien vaihtoehtoisten näkökulmien
käsitteily tekee teoksesta opiskelijoille hieman vaikeam-
man omaksua ja soveltaa.

Teoksen yleisellä tasolla kyse on kulttuurintutkimuk-

sen ja laadullisen tutkimuksen suhteuttamisesta toisiinsa. Koska laadullisten aineistojen analyysissä on aina kyse merkityksen käsitteestä ja merkityksellisen käytäytymisen tutkimisesta, laadullinen tutkimus liittyy väljästi kulttuurintutkimukseen. Uusimmassa painoksessa kulttuurintutkimusta tarkastellaan hieman laajemmin ja käydään läpi sen historiallista kehitystä ja pragmaattista luonnetta, mutta lukija kaipaisi ehkä vieläkin tarkempaa kulttuurintutkimuksen paikan määrittämistä – tai sen avoimeksi jättämisen perusteluita. Kulttuurintutkimukselle ominaisen monipuolisen teoreettisen ja metodisen aineksen käytön kaltaisesti myös itse teos on hyvin rikas: siinä tarkastellaan yleisten periaatteiden ohella lukuisia erityyppisiä tutkimusotteita, suhteutetaan niitä substanssikysymyksiin sekä arvioidaan tutkimusotteiden käytökelpoisuutta. Samalla teos johdattaa lukijansa myös sosiaalisen konstruktion tematiikan pariin.

Itse laadullinen analyysi koostuu Alasuutarin mukaan kahdesta vaiheesta: havaintojen tuottamisesta ja arvioituksen ratkaisemisesta. Puhe havaintojen tuottamisesta tuokin tutkimusotteiden teoriasidonnaisuuden selkeämmin esille kuin passiivisemmat ilmaisut havainnoinnista tai havaintojen vastaanottamisesta. Havaintojen tuottamisessa voidaan erottaa kaksi vaihetta, havaintojen pelkistäminen eli niiden tarkastelu tietyistä näkökulmista käsin sekä havaintojen yhdistäminen eli niiden säännönmukaisuuden huomioiminen. Näin analyysivaihe etenee aineistosidonnaisesta konkreettisesta aineksesta abstraktimpaan, yksittäiset havainnot ylittävään suuntaan. Jos aineistosta on kuitenkin tuotettavissa havaintoja, jotka eivät ole yhdenmukaisia muotoillun säännön kanssa, täytyy sääntöä muotoilla uudelleen. Yhdenkin havainnon poikkeaminen kumoaa säännön, ellei tutkija kykene selittämään, mistä tämä poikkeama johtuu.

Tutkimuksen yleisperiaatteiden ohella teoksessa tarkastellaan myös erityisiä, tutkimusotekohtaisia analyysioperaatioita. Erilaiset tutkimusotteet tarjoavat erilaisia näkökulmia aineistoon merkityksen toimissa tutkimusotteita yhdistävänä tekijänä. Erillisistä laadullisen tutkimuksen perspektiiveistä Alasuutari tarkastelee faktanäkökulmaa, kulttuurisia jäsenyyksiä, juonellisuutta, interaktiota sekä taulukointia. Faktanäkökulma vastaa perinteistä aineistojen käyttötapaa, jossa ollaan kiinnostuneita aineistosta ainoastaan siinä suhteessa, mitä se kertoo itsensä ulkopuolisesta todellisuudesta. Tällaisina perspektiiveinä aineistoon Alasuutari mainitsee *grounded theoryn* (tytologiati) sekä perinteisen historiantutkimuksen (lähdekritiikki). Faktaperspektiiviä Alasuutari ei lue kulttuurintutkimukseksi, koska siinä ei huomioida sosiaalisen toiminnan merkitysvälitteisyyttä kuin potentiaalisena virhelähteenä.

Alasuutarin mukaan kulttuurintutkimus ei ole niinkään kiinnostunut siitä, onko aineisto ahtaassa mielessä tosi tai epätosi, vaan siitä, miten hyvin aineiston avulla voidaan vastata asetettuun tutkimusongelmaan. Tällaisessa tilanteessa monet perinteisistä aineiston luotet-

tavuuteen, pätevytyteen ja edustavuuteen liittyvistä ongelmista eivät ole relevantteja, ja ne on hedelmällisempää asettaa toisella tavalla. Viidessä tutkimusotteita käsittelevässä luvussa Alasuutari käy läpi kyseisille menetelmille ominaisia analyysioperaatioita. Kulttuuristen jäsenösten (*distinctions*) yhteydessä tarkastellaan lyhyesti semiotiikkaa ja jäsennyskategorioiden analyysia. Juonellisuuden (*narrativity*) yhteydessä käydään läpi van Dijkin diskurssianalyysin tiivistämistäännot, Proppin juonirakenneanalyysi sekä Greimasin aktanttimalli. Interaktioluku on uusimmassa englanninkielisessä painoksessa jaettu kahteen osaan, interaktioprospektiiviin ja interaktion rakenteisiin. Näihin kuuluvina tutkimusotteina käsitellään muun muassa retoriikka-analyysia, etnometodologiaa ja keskusteluanalyysia. Mikäli havainnoista kootaan frekvenssitaulukko, ei siitä voida tehdä aineiston koon ja luonteen vuoksi kausaalisia päätelmiä tai tilastollisia yleistyksiä, vaan kyse on lähinnä aineiston esittämisestä ja analyysiprosessin dokumentoinnista.

Alasuutari tähdentää, että havaintojen tuottaminen on vasta analyysin ensimmäinen askel, mihin tutkijan ei kannata pysähtyä. Arvioituksen ratkaisemisvaiheessa tutkija tekee tuottamiensa havaintojen perusteella tulokannan tutkittavasta ilmiöstä. Mitä enemmän tutkijalla on johtolankoja käsissään, sitä vähemmän hänen tarvitsee spekuloida ja sitä todennäköisemmin hän päätyy oikeaan ratkaisuun. Tässä Alasuutari viittaa perinteiseen eroon »miten» ja »miksi» tyyppisten kysymysten välillä, ja hän kehottaa tutkijaa tekemään tutkimusprosessin alkuvaiheissa riittävän monia miksi-kysymyksiä, joista voidaan myöhemmin analyysi- ja kirjoitusvaiheessa valita mielenkiintoisin ja toteuttamiskelpoisin ongelma. Teoksessa tarkastellaan myös erilaisia keinoja, joiden avulla näitä miksi-kysymyksiä voidaan tuottaa (mm. ristiriitaisuudet ja epätäydelliset tytologiat). Tämän menettelyn taustalla on ajatus, että tutkimus lähtee liikkeelle yleisestä intressistä tarkentuen analyysivaiheen myötä, kun tutkija kykenee paremmin ymmärtämään, mistä aineistossa on kyse. Tutkija oppii kentätöön myötä, ja tätä tietoa voidaan käyttää hyväksi aineiston keräämisessä.

Yleistettävyyden ongelmaan Alasuutari hakee ratkaisua kahdelta suunnalta. Ensinnäkin raakahavaintojen (joka ei terminä ehkä sovi teoksen yleisteen linjaan) yhdistäminen metahavainnoiksi on omiaan nostamaan tutkimuksen yksittäisistä tapauksista yleisemmälle tasolle. Toiseksi laadullinen tutkimus ei lähtökohtaisesti pyri löytämään universaaleja lainalaisuuksia vaan kiinnittää huomion paikalliseen selittämiseen. Kyse on ensisijaisesti tutkimusaineiston selittämisestä, ja tämä selitys on yleensä pätevä myös tarkasteltavassa kulttuurissa laajemminkin. Tästä syystä tarkasteltavan ilmiön laajuuden osoittaminen ei ole niin oleellista kuin sen tarkka kuvaaminen, koska kaikki kyseisen kulttuurin jäsenet kykenevät sen tunnistamaan. Kyse ei ole niinkään yleistämisestä, koska aineisto ei perinteisessä mielessä ole edustava otos jostain perus-

joukosta. Sen sijaan Alasuutari argumentoi suhteuttamisen puolesta, siitä miten tutkimuksen tulos kertoo muustakin kuin vain aineistostaan. Oleellista tässä on tutkijan kyky sijoittaa tutkimansa ilmiö osaksi laajempia kokonaisuuksia, missä myös muun aineiston (esimerkiksi tilastojen) käyttäminen voi olla tarpeellista.

Tutkimusprosessin analyysivaiheen keskeiset periaatteet, havainnot, päättely ja yleistäminen ovat teoksessa monipuolisen tarkastelun kohteina, kun taas suhteellisesti pienemmän painoarvon saavat aineiston keruuseen ja käsittelyyn liittyvät seikat. Aineiston keruu liittyy ensisijaisesti tutkimusasetelman rakentamiseen: esimerkiksi haastatteluista ei ole järkevää tehdä satunnaisotannalla, vaan on hyödyllistä miettiä, ketä kannattaa haastatella, jotta haastatteluiden vertailu voisi antaa työlle informaatioarvoa. Aineiston käsittelytavat puolestaan valmistavat aineistoa analyysia varten, mikä sitoo käsittelyn erottamattomasti metodiin. Esimerkiksi keskusteluanalyysin litteraatiot ovat paljon tarkempia kuin faktaperspektiivin litteraatiot, ja toisaalta aina haastatteluista ei ole edes mahdollista nauhoittaa (tutkijan muistiinpanotekniikka).

Alasuutari antaa runsaasti tilaa esimerkeille, jotka koostuvat muun muassa hänen omista tutkimuksissaan ilmenneistä ongelmista. Tällainen aines tekee metodioppaasta mielenkiintoista luettavaa, kun tekijä saa lukijan pohtimaan metodien soveltamisen käytännön ongelmia. Alasuutari kykenee kytkemään varsinaisen substanssitudon ja metodin erinomaisesti yhteen, saaden yhden tutkimusprosessin vaikeimman osan näyttämään helpolta. Tässä onkin laadullisen tutkimuksen voima ja heikkous: pätevä tutkija on hyvin innovatiivinen ja saa paljon irti aineistosta, kun taas aloitteleva tutkija, esimerkiksi opinnäytetyötään tekevä opiskelija, ei vähäisemmällä tietomäärällä kykene hyödyntämään aineistoa yhtä tehokkaasti.

Kautta teoksen Alasuutari käy sujuvasti keskustelua niin sosiologian klassikoiden kuin modernimpien suuntauksien kanssa, mikä tekee teoksesta rikkaan mutta samalla työläämmän hallita. Tässä suhteessa teos ei ole pelkästään metodiopas vaan sisältää paljon substanssitudon sekä metodologista pohdintaa. Teoksen yleisen jäsentämisen kannalta ongelmallista on se, että lukuisia aiheita, kuten tutkimusongelman asettamista ja muuttamista, tarkastellaan monissa eri kohdissa, joita on mahdotonta paikantaa lukematta koko teosta. Valitettavasti näitä teoksen sisäisiä ristiviittauksia ei ole suomenkielisissä painoksissa riittävän selkeästi dokumentoitu. Sen sijaan teoksen englanninkielisessä painoksessa on käyttöä helpottava hakemisto, olkoonkin, että sekin voisi olla tarkempi.

Lukijan on myös hyvä huomioida, että teoksessa käytetty kieli ja tyyli poikkeavat perinteisestä metodioppaiden kuivasta tyylistä, mielestäni tekijän eduksi. Voi sanoa, että Alasuutarin dekkarianalogia on monessa mielessä »jännittävä». Toisaalta puhe arvoituksen ratkaisemisesta voi kuulostaa perinteisemmän tieteenharjoittajan korvaan arveluttavalta, sillä puhe arvoituksen

ratkaisemisesta ei ehkä vastaa mielikuvaa vakavasta tieteestä. Laadullisen tutkimuksen rinnastaminen salapoliisityöhön on kuitenkin osuvaa; tutkimus on monesti kulttuuristen itsestäänselvyyksien problematisointia, mikä vaatii tutkijalta huomio- ja päättelykykyä. Tarvi- taan ei pelkästään tietoa ja kokemusta vaan myös oivaltavaa, keksivää otetta. Tästä syystä laadullisen tutkijan täytyy menestyäkseen olla lähellä Sherlock Holmesia. Pelkillä tohtori Watsonin kyvyillä arvoitus jää valitettavasti ratkaisematta ja monesti myös huomaa- matta.

TIMO MOILANEN